

Sibylle Lewitscharoff: APOSTOLOFF

NA CESTĚ S RUMENEM

Jedeme po pěkné asfaltce do města Veliko Tarnovo. Sofii jsme nechali před chvílí za zády, po levé straně se objevují neduživé průmyslové zóny, k nebi stoupají oblaka kouře s červeno-žlutým nádechem. Celá levá strana je zahalená červenožlutým závojem, drobné částičky se třpytí ve slunečním světle. Páchne to. Před námi je dlouhá řada nákladáků. Rumen Apostoloff na sedadle řidiče si srovná horní polovinu těla a odhodlaně sevře volant, před sebou těžký úkol – předjíždění –, na zadním sedadle ženu, kterou nemůže vystát.

Větrná růžice nenávisti k otci rozvíří leckterou jiskřičku lásky k němu, řeknu neslyšně sestře, zatímco za sebou necháváme rudé oblaky prachu z hutního kombinátu Kremikovski, někdejšího *dítěte bulharsko-sovětského přátelství*.

My dvě jsme dětmi německo-bulharského přátelství, stejně pochybného jako bylo to bulharsko-sovětské. Přátelství ze lží, železa a plechu, z něhož kromě sešrotovaných tanků a dávno zpráchnivělé hromady mrtvol mnoho nezbylo. Pod separátní hromádkou zpráchnivěl coby dodatečná, nikoli válečná mrtvola, náš otec.

Jen ať se otec ukáže, jestli může!

Nic. Čas ještě nenazrál k tomu, abychom jemnými údery vyklepaly otcův obraz. Kristo, jeho pronikavě symbolické křestní jméno. Žádné poddajné, dobromyslné jméno, které chlapci pomůže zorientovat se ve světě. Jméno ukřižovaného je zatížené železným věncem významů. Otec Kristo, tenkrát pochopitelně ještě nikoli otec, nýbrž pouhý syn, se prý naučil psát rychle, s vlastním jménem měl ale problémy, než ho dokázal napsat bez zaváhání. V dospělosti a později jako lékař příšerně škrábal, jeho písmo bylo trestem pro každého lékárníka, který musel luštit jeho recepty. Podpis byl absolutně nečitelný. Ano, i v otcově případě představovalo jméno jádro osobnosti. Naprosto nečitelná osobnost, řeknu sestře a zdá se mi, že slyším její povzdech – vzdychá nad mými řečmi, nad nepochopitelnými náladami, od nichž se odvrací.

Osobnost bez hlasu a váhy, přinejmenším pro své dcery, pokud se v jejich hlavách vůbec objevuje, prohlásím triumfálně. Ale ano, ano, objevuje se. Zjevuje se šup šup, jak se mu zlíbí, ten prevít!

Otec se pravidelně vracívá ve snech, které rodí noc a přizdobuje den.

Nedávno, večer před naším odletem do Sofie, seděl u mě v pokoji. Jeho přítomnost byla stejně málo překvapivá jako kupříkladu povídka od Murakamiho povídka, v níž se píše: *Když se Katagiri vrátil do svého bytu, čekala tam na něj ohromná žába*.

Na mě nečekala žádná ohromná amfibie, nýbrž pouze otec. Choval se diskrétněji než Murakamiho žabák: mlčel. Proč namáhat hlasivky, my dva jsme stejně neměli o čem mluvit. Pomalu vstal a prošel zdí. On sám byl už pryč, konec provazu

Ukázku z románu přeložila Michaela Škultéty, u příležitosti čtení Sibylle Lewitscharoff 27.02.2012 v Goethe-institutu.

www.goethe.de/praha

© Suhrkamp Verlag Frankfurt am Main 2009

**GOETHE
INSTITUT**

Sprache. Kultur. Deutschland.

však ještě vlekl za sebou po zemi, dokud i on pomalu nezmizel. Otec mívá svůj provaz obvykle

u sebe, není to vůbec nic nového.

Náš Ruměn je nervózní řidič. Neustále mě vytrhává ze zamyšlení. Když předjíždí, člověk se bezděky ptá, jestli to zvládne nebo ne. Právě za sebou nechal nákladník naložený kládami, na nejdelším kmeni se třepotá červený praporek. Protentokrát jsme vyvázli.

Ruměn Apostoloff by nám chtěl ukázat krásy Bulharska. Sestra a já ovšem víme svoje: ony krásy existují pouze v bulharských hlavách. Jsme přesvědčené, že Bulharsko je příšerná země – ne, méně dramaticky: pošetilá a špatná. Její příroda? Moře, les, hory, louky? Pokud jde o nás, klidně tu můžou být skryté půvaby. My však nejsme ornitoložky a nehodláme ani lovit medvědy. Nestojíme o malebné soutěsky v Rodopech, úder klavíru v údolích nás neoslovují, zvony nás nezvou do kostela. Růžová pole jsou pro nás prostě růžová pole a téměř nic víc, růžová pole nerozechvějí naše srdce. Nezačneme se chovat jako čerstvě zamilované jenom proto, že nám někdo ukáže krvavě rudou plochu, ani se nám při pohledu na ni nerozproudí krev. Zůstat střízlivý je umění. Praktikujeme ho s železnou disciplínou, jakmile ucítíme bulharský vzduch, jakmile uděláme první opatrné kroky po bulharské půdě.

A co dál? Cožpak bulharské sbory vůbec nic neznamenají? *Le Mystère des voix bulgares*, jak se vznešeně říká? Nezní to jako melodie vyzpívaná vysoko do vzduchu a nesoucí se dolů ze svahu? A co Orfeus, který v Rodopech zpíval natolik čistě a krásně a k tomu hrál na svou slavnou lyru, až se kolem něho shlukly i kameny a stromy, divoká zvěř sklonila rohy, jelenům a srnám se uchváceně podlamovaly nohy, lovci a kořist ulehali bok po boku do měkkého mechu a mezi všemi bytostmi, jež mají uši a v hrudi jim bije srdce, zavládl mír a čistota, neboť vše se proměnilo v naslouchání, podivuhodné a nesmírné, s vnímavými kamennými srdci a otevřenými kamennými ušima, jaké nezná dokonce ani Bible.

Hm, říkáme, možná, ale zapomněli jste snad na svoje prapraprababičky, na ony zuřivé menády, na hlučné kanálie, mstivé, krvelačné a zlé? Duly do svých rohů, křičely a dělaly rámus tak dlouho, až Orfeův zpěv přestal účinkovat a ony ho mohly zabít. Po řece Marici zanedlouho pluly mramorově bílé kusy jeho těla, plula po ní i Orfeova krásná hlava, jež neprestala pět, plula kolem bukových lesíků a březových hájků, kolem lískových keřů a topolů, plula a plula směrem k moři a pryč. Pryč ze země darebáků, jež se tehdy nazývala ještě Thrákií. Ve vašich Rodopech se neskrývá poklad duchovní blaženosti. Z vašich sborů nezní hlas Orfeův, nýbrž hlas menád nebo každopádně jejich pozdních potomků. A tím bychom měli vyřešenou záhadu, proč se v bulharských sborech tak nepřirozeně stahují hrtany.

Ach, jak krásně dovedl náš gynekolog zpívat, vzdychá sbor otcových obdivovatelek složený z bývalých pacientek. Prý svého exotického Orfea slyšely zpívat u okna, za psacím stolem, když tůkal nehtem na kanylu, skloněného nad lékařskými nástroji nebo kdekoli jinde. Až nakonec zazpíval svou vlastní pohřební píseň, jež postupně přešla v smrtelné chroptění, lehce přizdobené otcovým kdysi tolik melodickým hlasem, dokud ta trocha vzduchu v hrdle na zdobení stačila.

Jeho hlava však, ach, ta otcovská hlava, byla už pokrytá záplavou černi a zahalená do smrti.

Ať nám Ruměn ukáže cokoli, sestra to kvituje s líbezným úsměvem. Ten úsměv dobře znám. Sestra ho nasazuje, když je

Ukázku z románu přeložila Michaela Škultéty, u příležitosti čtení Sibylle Lewitscharoff 27.02.2012 v Goethe-institutu.

www.goethe.de/praha

© Suhrkamp Verlag Frankfurt am Main 2009

do hloubi duše znuděná. Ten úsměv ujišťuje svět o její líbeznosti, je bez komentáře a absolutně nezúčastněný. Je to suchá, zcukernatělá verze jejího úsměvu. V hloubi duše je i ona ráda, když se opětovně ujistí, jak je Bulharsko stupidní. Vím to naprosto jistě, i když sestra je příliš zdvořilá, příliš opatrná, než aby nechala své averzi volný průběh. Tahle směšná země jasně dokazuje, že nám dvěma nezemřel vzácný otec, nýbrž jenom jakýsi pošetilý Bulhar. Neutrpěly jsme ztrátu, naopak: měly jsme štěstí, neboť doba, během níž nás mohl nakazit svými bulharskými fantasmagoriemi, byla příliš krátká. Sestra ovšem podobné myšlenky uzavírá v sobě a usmívá se, zatímco ze mě leze Rumen vzteky po stropě, když sáhodlouze kritizují bulharské neštěstí.

Máme Bulharska plné zuby dřív, než jsme ho doopravdy poznaly. Je to smutné, ale je to tak, bulharština nám připadá jako nejodpornější jazyk na světě. Změkčilý, těžkopádně se odvíjející jazyk, labiální petardy, které se nechtějí vznítit. Souhlásky postrádají ostrost. Když chci Rumena pozlobit, s oblibou se uchyluji k vychvalování sousedního Rumunska. Jak příjemně zní v uších rumunština! Tak temně, těžce a osaměle. Ach ano, pro Rumuny bylo výhodou, že se jejich slovanské nářečí přizpůsobilo románským jazykům. A jak dobře vypadají! Ano, někteří z nich vyhlížejí jako urostlí Římané. A jakou mají úžasnou literaturu, plnou černé magie! Je to logické, vždyť hostili Ovidia, měli významné disidenty a nepodlézali Sovětům všichni do jednoho jako Bulhaři. Těch pár Bulharů, kteří se vzepřeli, vyřídil režim v lovečském kamenolomu nebo v pracovním táboře v Belene.

Jakmile Rumen uslyší z mých úst slovo Rumunsko, protáhne obličej, jako by ho rozbolely zuby. Myslím, že mě noc za noci ve svých snech vraždí, popadá mou sestru a vleče ji někam za bulharské kopce.

Mezitím se začalo stmívat a vozovka se vyprázdnila. Kolem nás je řídko osídlená krajina. Žije tu vůbec někdo? ptáme se, když čtvrt hodiny projíždíme kopcovitým krajem a široko daleko nevidíme jediný dům. Jenom Cikáni na vozech tažených koňmi a osly, které se pohybují na krajnici, dokazují, že kdesi za kopci musí bydlet lidé, v nahodile seskupených osadách s ošumělými obchody provizorně stlučenými z prken. Nic, co by budilo touhu po dálkách, nic, co by způsobilo, že ožijí zkazky o bulharských dobrodružstvích. Ubohé herky, jimž se bída tvrdě vepsala do srsti, klušou kolem nás poháněné bičem, čela ozdobená červenými střapci.

Tenhle tísnivý soumrak je předvojem bulharské noci. Bulharské hory v noci spí jako velká černá zvířata, jenom tu a tam se v dálce mihnou ze zpuchřelých domů záblesky světla. Rumen už nemusí tolik bojovat s nákladními auty, sedí uvolněně a v koutku úst mu hoří cigareta.

MĚ Z TOHO LASKAVĚ VYNECHTE

Mě z toho laskavě vynechte, říká otec. Vnitřkem vozu se přelije zpěněná otcovská vlna, v duši to hrkne, až odletí střecha, takže okamžik jedeme pod otevřenou oblohou.

Mě z toho vynechte ještě nikdy neřekl, tak zdvořile nám dosud nezmysel. Popelavě bledé nebe dosvědčuje: je pryč.

Ukázku z románu přeložila Michaela Škultéty, u příležitosti čtení Sibylle Lewitscharoff 27.02.2012 v Goethe-institutu.

www.goethe.de/praha

© Suhrkamp Verlag Frankfurt am Main 2009

**GOETHE
INSTITUT**

Sprache. Kultur. Deutschland.

Nejasné zůstává, co za otce to právě mělo být. Nevybavuji si už jeho hlas, ani sestra ne, máme-li popsat otcův hlas, ztroskotáme. Jaká byla jeho němčina? Dobrá? Zřetelná? Měl rakouský přízvuk, protože ji vylepšoval ve Vídni? Dělal gramatické chyby? Co jeho slovní zásoba, byla velká, nebo spíš chatrná? Nevíme, ačkoli bychom to vlastně měly vědět, vždyť mně bylo jedenáct a sestře třináct.

Sbor fanynek, který nás obklopoval dříve, se nám snaží namluvit, že otec hovořil nádhernou, přenádhernou němčinou, naslouchat mu bylo jako poslouchat báseň. A především zpíval tak úžasně, že se to skoro nedalo vydržet.

Navykly jsme si mlčet, kdykoli něco takového slyšíme. Je to jeden z mála případů, kdy sestra rezignuje na svůj slavný úsměv. Sbor obdivovatelek bohudík značně prořídil, ty, co ho znaly osobně, už téměř nejsou naživu. Na nás je teď vyjasnit, kdo byl náš otec. Když jsme byly malé a poskakovaly s vlajíci copánky po zahradě, sledovaly nás úplně cizí ženy, které došly k závěru, že jsme se vyvedly poněkud ubožeji než bájný Orfeus, že jsme stěží hodny toho, abychom byly nazývány jeho dcerami. Nyní se ptáme na oplátku my: Stojí ten ubožák vůbec za to, aby mohl platit za našeho otce?

Řekněme, že náš otec byl typický Bulhar. Typický Bulhar je hodně chlupatý, má dokonalé bílé zuby, cpe se česnekem a umře, když je starý jako Metuzalém. Otec měl husté černé vlasy, česnek ale téměř nejedl. Typický Bulhar má vlasy tmavé i ve stáří, zbělí mu mnohem později. Otec však neprošel zkouškou věku, v tomto ohledu tudíž nevíme nic určitého. Víme jenom, že když se na něj jeho přítel naposledy podíval a pohládl ho po hlavě, zůstaly mu v ruce celé chomáče vlasů.

Kde byly další? Uvázly na nábytku? Existoval otcovský nábytek? Mateřský nábytek?

Na kobercích s vysokým vlasem spal nábytek s nesmělou vzpurností. Modrý koberec v ložnici rodičů. Lakované skříně. Koberec barvy vaječných skořápek v obýváku. Otec si pro sebe vyhradil malou červenou pohovku v pokoji s balkonem. Když na ní seděl, připadal si v bezpečí a zdálo se, že se obejde bez emocí. V zásadě si nárokoval jen málo obestavěného prostoru. Pouze tolik, aby ho naplnil svým smutkem. Někdy však podrážděně přecházel po pokoji s balkonem a cenil bílé zuby. Kdesi uvnitř měl zaručeně zátku. Není divu, že několik let po jeho smrti vybuchla baterie, která ležela ve slunečním světle na stolku v pokoji s balkonem, a postříkala červenou pohovku odporně páchnoucími chemikáliemi.

Ukázku z románu přeložila Michaela Škultéty, u příležitosti čtení Sibylle Lewitscharoff 27.02.2012 v Goethe-institutu.

www.goethe.de/praha

© Suhrkamp Verlag Frankfurt am Main 2009

**GOETHE
INSTITUT**

Sprache. Kultur. Deutschland.